

Tutorial

Auteursrecht voor Jonge Mediamakers

Basisprincipes, do's & dont's

Colofon

Auteursrecht voor Jonge Mediamakers

auteur(s): Jeroen Verschakelen, Joyce Verhaert, Eva Lievens

© 2014

Een publicatie van Mediawijs.be.

Pleinlaan 9, 1050 Brussel

mediawijs@iminds.be

www.mediawijs.be

Voorwoord

Wie met media bezig is, komt vroeg of laat ongetwijfeld in contact met het auteursrecht. Die complexe materie vormt voor de mediamaker zowel een troef als een hindernis. Zo zal het auteursrecht ervoor kunnen zorgen dat je inkomsten genereert aan de hand van de door jou gecreëerde werken, maar zijn er tegelijkertijd ook een aantal beperkingen waar je rekening mee moet houden. Bovendien is het vaak moeilijk om hapklare antwoorden te formuleren bij auteursrechtelijke problemen: veel zal afhangen van de concrete context.

Deze tutorial is dan ook niet bedoeld als een limitatieve lijst van absolute rechtsregels, maar wil daarentegen eerder een leidraad zijn voor de jonge creatieveling die een carrière als professionele mediamaker ambieert. Door de lezer de basisprincipes aan te reiken en vertrouwd te maken met de typische redeneerwijze van het auteursrecht, geeft men de mediamaker het vertrouwen om zelf de juiste stappen te zetten. Praktische voorbeelden bieden daarbij een concrete houvast, maar mogen opnieuw niet als absolute regels worden gezien. Essentieel is dat de jonge mediamaker een soort “auteursrechtelijk buikgevoel” ontwikkelt, dat hem in staat stelt om zelf op een verantwoorde wijze aan de slag te gaan.

Opbouw

Deze tutorial beschrijft de verschillende aspecten en het doel van het auteursrecht. Aan bod komt wie als auteur kan worden beschouwd en dus wie wordt beschermd door het auteursrecht. Hierbij worden de (economische en morele) rechten die de auteur heeft op basis van het auteursrecht besproken. Ook wordt ingegaan op het overdragen van deze rechten, de mogelijkheden tot het vrij ter beschikking stellen van werken en de uitzonderingen op het auteursrecht. Tot slot zullen ook de naburige rechten en het portretrecht kort aan bod komen.

Inhoud

Voorwoord	3
Opbouw	3
Algemeen.....	7
Waarom bestaat er zoiets als “auteursrecht”?	7
De basisidee achter het auteursrecht	7
Wie is er “auteur”?	9
Wie geniet de bescherming van het auteursrecht?	9
De beschermingsomvang.....	9
Welke werken zijn beschermd?	9
Zijn al deze soorten werken automatisch en zomaar beschermd?	10
Zijn al deze soorten werken in hun geheel beschermd?	11
Hoe lang blijft een werk beschermd?.....	11
Wat gebeurt er daarna?.....	12
De vermogensrechten	12
Aan de hand van welke rechten kan een auteur geld verdienen met zijn werk?	12
Reproductie	13
Adaptatie en vertaling.....	14
Mededeling aan het publiek	14
Distributie	15
Verhuur en uitleen	15
Hoe kan de auteur precies geld verdienen aan de hand van die rechten?	16
Hoe gebeurt dat in de praktijk?	17
De morele rechten	18
Heeft de auteur daarnaast ook nog andere rechten?.....	18
Bekendmaking.....	19
Vaderschap	19
Eerbied en integriteit	20
Copyleft.....	21

Creative Commons-licenties.....	21
Wat is Creative Commons?	21
Welke soorten Creative Commons-licenties zijn er?	22
Geldt het auteursrecht dan niet meer?	24
De uitzonderingen op het auteursrecht	26
Wat zijn uitzonderingen op het auteursrecht?	26
Waarom bestaan er uitzonderingen op de vermogensrechten?.....	26
Over welke “doelstellingen van algemeen belang” gaat het?	26
Onderwijs en wetenschappelijk onderzoek	26
Vrijheid van informatie.....	27
Bewaren van het cultureel patrimonium	28
Bepaalde sociale doelstellingen	28
Welke handelingen vertegenwoordigen slechts een beperkte economische waarde?	29
Privégebruik	29
Tijdelijke reproducties.....	30
Promotie	30
Wat zijn de gevolgen van de uitzonderingen?	31
De naburige rechten	32
Wat zijn naburige rechten?	32
Wie geniet die naburige rechten?	32
Welke rechten krijgen dergelijke personen dan?	33
Het portretrecht.....	35
Wat is het portretrecht oftewel het recht op afbeelding?	35
Is dat recht er voor iedereen?	35
Naar de rechtbank?	37
Conclusie	38
Stappenplan.....	38
Het gebruik van auteursrechtelijk beschermd werk	38
Stap 1: Beschermd werk?.....	38
→ Ga door naar Stap 2.	38

→ Ga door naar Stap 2.	38
Stap 2: Toestemming vragen aan de auteur	39
Stap 3: Toestemming vragen niet mogelijk?.....	39
Stap 4: Toestemming, en dan?.....	40
YouTube.....	40
Meer weten?	41

Algemeen

Waarom bestaat er zoiets als “auteursrecht”?

Het is moeilijk om respect op te brengen voor iets dat zo complex is als het auteursrecht, als je de bestaansredenen ervan niet kent. Er zijn verschillende motieven die het bestaan van het auteursrecht rechtvaardigen.

Auteursrecht is er eerst en vooral voor de individuele persoon die een werk creëert. Er zijn op dat vlak verschillende rechtvaardigingsgronden waarom een auteur (Zie onder: *Wie is er “auteur”?*) recht zou hebben op juridische bescherming.

- Als eerste zijn er argumenten die gelinkt kunnen worden aan **billijkheid / rechtvaardigheid / persoonlijkheid**: sommigen zijn van mening dat iemand die een intellectuele inspanning heeft verricht om iets unieks te creëren (zoals een schilderij, een gedicht of een film), een soort van eigendomsrecht moet krijgen op het door hem gecreëerde werk. Vandaar de term “intellectuele eigendom” (een rechtstak waarvan het auteursrecht deel uitmaakt). Op die manier kan de auteur dan zelf beslissen wat er met zijn werk gebeurt.
- Daarnaast zijn er ook **economische** motieven die de juridische bescherming van auteursrechtvaardigen. Het is immers zo dat het creëren van werken vaak veel tijd, geld en moeite kost. Het auteursrecht laat toe dat mensen die zulke “investeringen” doen, een vergoeding kunnen krijgen. Op die manier kunnen auteurs in hun levensonderhoud voorzien wanneer zij een werk creëren. In die zin kan het auteursrecht worden beschouwd als een soort “uitgesteld loon”.

Aan de voorgaande rechtvaardigingsgrond is ook nog een voordeel voor de **samenleving** verbonden. Als auteurs weten dat ze geld kunnen verdienen door het scheppen van waardevolle werken, dan worden zij gestimuleerd om dat te blijven doen. Op die manier creëert het auteursrecht een stimulans voor de creatie van kunst, cultuur en entertainment.

Het is grotendeels dankzij het bestaan van het auteursrecht dat de cultuur- en media-sector kan floreren zoals ze vandaag de dag doet. Het feit dat er vandaag zoveel straffe films, mooie muziek en hoogstaande literatuur bestaat, is te danken aan het bestaan van het auteursrecht.

De basisidee achter het auteursrecht

Een werk kan op ontelbaar verschillende manieren worden gebruikt. Men kan een werk kopiëren, aanpassen, voordragen, tentoonstellen, uitzenden, uitvoeren, ect. Maar wat doet het auteursrecht nu precies om de maker te beschermen? Het auteursrecht zorgt ervoor dat de auteur, degene die het werk heeft gecreëerd, controle heeft over dat werk. Dat houdt in dat alleen de auteur bepaalde handelingen mag verrichten met het door hem gecreëerde werk. Willen anderen zijn werk gebruiken, dan zullen zij hiervoor toestemming moeten krijgen van de auteur en eventueel een vergoeding betalen. Hier bestaan echter wel uitzonderingen op.

Creëren = controle

Iemand wil werk gebruiken → toestemming vragen + (eventueel) vergoeding betalen

Uitzonderingen mogelijk!

Dankzij het auteursrecht is de maker dus de houder van een aantal verbodsrechten. Maar als hij iedereen zou verbieden enige handeling met zijn werk te verrichten, zou hij zijn werk uitsluitend voor zichzelf voorbehouden. In die enigszins absurde situatie zou hij als artiest totaal onbekend blijven, en zou hij bovendien geen geld kunnen verdienen met zijn werk.

Meestal is het toch zo dat mensen zich juist creatief uiten omdat ze een bepaalde boodschap willen overbrengen: ze willen juist gehoord of gelezen worden. In dat opzicht houdt het natuurlijk geen steek om als auteur je werk "geheim" te houden.

De auteur hoeft niet perse zijn eigen naam te gebruiken, hij kan er ook voor kiezen anoniem te blijven of gebruik te maken van een pseudoniem. Ook in die gevallen geldt gewoon het auteursrecht.

Hierboven is al aangehaald dat één van de voornaamste bedoelingen van het auteursrecht precies is om de auteur in staat te stellen in zijn levensonderhoud te voorzien. Daarom is het voor de auteur vooral belangrijk dat hij ook kan beslissen om juist wel toe te laten dat derden bepaalde handelingen met zijn werk verrichten. Voor een auteur bestaat allereerst de mogelijkheid zijn rechten als het ware aan een derde "verkopen": we spreken dan van het "vervreemden" van auteursrechten. Een andere mogelijkheid is het overdragen van rechten door het geven van een licentie. Voor beide kan de auteur een vergoeding vragen.

Kort samengevat komt het hierop neer: om in zijn levensonderhoud te kunnen voorzien, moet de auteur een vergoeding kunnen krijgen voor het gebruik van zijn werk. Maar hij zal in de praktijk alleen maar een vergoeding kunnen vragen als zijn werk nog niet vrij beschikbaar is (anders zou iedereen zijn werk zomaar kunnen gebruiken, en zou niemand de auteur willen betalen). Daarom kent het auteursrecht hem dus een exclusief recht of verbodsrecht toe met betrekking tot zijn werk: het recht om anderen te verbieden bepaalde handelingen met zijn werk te stellen, zonder zijn toestemming.

Wie is er “auteur”?

Wie geniet de bescherming van het auteursrecht?

In principe is iedereen een potentiële auteur. Van zodra men een “**werk**” **creëert**, is men auteur en geniet men de bescherming van het auteursrecht. Het begrip auteur is zeer ruim. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan schilders, tekenaars, schrijvers van boeken, fotografen, componisten, jinglemakers, songwriters, tekstschrijvers (bloggers, journalisten), makers van filmpjes en muziek, illustratoren, webdesigners etc. Het gaat daarbij steeds om natuurlijke (fysieke) personen: vennootschappen en andere rechtspersonen kunnen geen auteur zijn in de strikte zin van het woord.

Het is ook mogelijk dat meerdere personen hebben bijgedragen aan de totstandkoming van het werk. Elke persoon die heeft deelgenomen aan het creëren van het werk en die **een wezenlijke bijdrage** heeft geleverd aan het gemeenschappelijke werk, zal als co-auteur beschouwd worden en zal aldus de bescherming van het auteursrecht genieten.

Natuurlijk kan men zich afvragen vanaf wanneer er sprake is van een “wezenlijke bijdrage”. Het gaat om een feitenkwestie die door de rechter beoordeeld moet worden in concrete gevallen, maar het is in ieder geval duidelijk dat bv. iemand die model staat geen wezenlijke bijdrage levert aan de totstandkoming van een schilderij.

Verder is er nog een speciale regeling voor **audiovisuele werken**. Volgens de auteurswet is niet alleen de hoofdregisseur de auteur van een audiovisueel werk: ook de scenario- en tekstschrijver, de bewerker (monteur) en de componist (ook wel **uitvoerend kunstenaar** genoemd) van speciaal voor de film/tv-serie geschreven muziek moeten als auteur worden beschouwd (behoudens bewijs van tegendeel). (Zie onder: *Naburige rechten*). Hetzelfde geldt voor de grafisch ontwerper van animatiewerken die heeft meegewerkt aan een audiovisueel werk.

Voor deze uitvoerende kunstenaars geldt een **vermoeden van overdracht** van rechten: er wordt vanuit gegaan dat zij alle rechten die nodig zijn voor de commerciële exploitatie van het werk, hebben overgedragen aan de producent. Wil je dit niet? Dan kan je een contract met de producent sluiten waarin staat dat jij als uitvoerende kunstenaar zelf alle rechten behoudt.

De beschermingsomvang

Welke werken zijn beschermd?

Het auteursrecht geldt voor een zeer ruime categorie werken:

- alle mogelijke uitingen van het **geschreven** of het **gesproken woord** onder het auteursrecht (boeken, artikels in kranten, tijdschriften of op websites, reviews, opiniestukken, toneelstukken, voordrachten, lezingen, presentaties, ...).

- alle mogelijke **muzikale composities, audiovisuele werken en** choreografieën (bv. films, animaties, TV formats of concepten voor televisieprogramma's, scenario's en audio-reportages) worden beschermd.
- het auteursrecht heeft ook betrekking op alle mogelijke vormen van **beeldende kunst** (zoals tekeningen, schilderijen, beeldhouwwerken, architectuur, foto's, enz.).
- ook databanken en software vallen onder het auteursrecht.
- en ten slotte geniet ook **design** (objecten die zowel een esthetisch als een functioneel aspect hebben, zoals het ontwerp van een auto, een stoel, een schoen maar ook het ontwerp van een website) auteursrechtelijke bescherming.

Zijn al deze soorten werken automatisch en zomaar beschermd?

Ja en nee. De bescherming is automatisch in die zin dat je als auteur geen formaliteiten moet vervullen om bescherming te genieten: het is bv. niet nodig om een copyright-teken (©) op het werk aan te brengen. Een werk is immers beschermd vanaf het moment dat het gecreëerd wordt. Maar het kan wel nuttig zijn om je werk bijvoorbeeld te **deponeren** bij SABAM. Als auteur ontvang je dan een registratienummer en een datum die je als bewijs kan gebruiken in geval van plagiaat of gebruik van het werk zonder je toestemming. Deponeren kan gemakkelijk via <http://sabam.depotonline.eu/> en is de eerste 5 jaar gratis. Het werk kan ook gedeponeed worden bij een notaris.

Aan de andere kant is het niet zo dat *alle* werken zomaar door het auteursrecht worden beschermd. Er is namelijk een beschermingsvoorwaarde waaraan elk werk moet voldoen.

Om door het auteursrecht beschermd te kunnen worden, moet een werk immers **origineel** zijn. Dat wil niet zeggen dat het artistieke waarde moet hebben, want dat is immers een erg subjectief gegeven (wat is immers de definitie van "kunst"?). Originaliteit wil echter wel zeggen dat de auteur een deel van zijn persoonlijkheid in het werk gelegd moet hebben. Hij moet een intellectuele activiteit hebben verricht en daarbij bepaalde keuzes hebben gemaakt die er uiteindelijk voor moeten zorgen dat het werk "zijn persoonlijke stempel draagt".

Er zal **geen** sprake zijn van **originaliteit** wanneer er maar één manier was om het werk te scheppen en er dus geen keuzemogelijkheid was m.b.t. de vormgeving of opbouw. Evenmin zal er sprake zijn van auteursrechtelijke bescherming wanneer het werk louter uit technische of functionele elementen bestaat. En hetzelfde geldt voor werken die door eender wie hadden bedacht kunnen worden: dergelijke werken zijn immers niet het resultaat van een noemenswaardige intellectuele activiteit.

Ook is het zo dat niet een idee zelf wordt beschermd, maar enkel de **concrete vormgeving of opbouw** van het werk, bijvoorbeeld de concrete bewoordingen of de concrete structuur van een in boekvorm gegoten verhaal. Het (abstracte) idee of de boodschap erachter zijn niet beschermd, en andere auteurs mogen dus verhalen schrijven die op hetzelfde idee of concept gebaseerd zijn.

Als je een afbeelding wilt maken van een smiley (☺), dan is er eigenlijk maar één manier om dat te doen. Je kunt wel kiezen in welke kleur je het symbool tekent, maar voor de rest zijn er weinig keuzemogelijkheden m.b.t. de vormgeving. Meestal zal een dergelijke tekening dan ook niet als “origineel” beschouwd worden.

Zijn **radioprogramma's en televisieprogramma's** auteursrechtelijk beschermd? Vaak bestaan programma's uit verschillende onderdelen, zoals spelletjes en interviews. Dat is op zich niet “origineel”, maar de manier waarop het programma als geheel uiteindelijk is samengesteld (bijvoorbeeld de volgorde van de verschillende onderdelen waar het programma uit bestaat, ook ‘format’ genoemd) geeft het programma wel de nodige originaliteit. Daardoor kunnen radio- en televisieprogramma's dus zeker wel auteursrechtelijke bescherming genieten.

Zijn al deze soorten werken in hun geheel beschermd?

Niet noodzakelijk. Elementen die **niet origineel** zijn, zullen vrij gebruikt mogen worden door anderen.

Zo zal een krantenartikel normaal gezien ook naakte feiten bevatten, die niet auteursrechtelijk beschermd zijn. Anderen zullen die feiten dus mogen overnemen in eigen artikelen of reportages. Alleen de specifieke bewoordingen die worden gebruikt om de feiten te beschrijven, zullen auteursrechtelijk beschermd zijn en zullen dus niet gekopieerd mogen worden.

Dan Brown, schrijver van de internationale bestseller *The Da Vinci Code* (2003), werd voor de rechter gedaagd door de auteurs Michael Baigent en Richard Leigh, die beweerden dat Brown een aantal cruciale ideeën uit hun werk *The Holy Blood and the Holy Grail* (1982) had gestolen (bv. de idee dat Jezus een kind had met Maria Magdalena). In 2006 oordeelde een Londense rechtbank echter dat er van auteursrechtelijke inbreuk geen sprake kon zijn. De ideeën waarvan sprake waren te algemeen, aldus de rechter: algemene theorieën, hypotheses of thema's zijn niet beschermd door het auteursrecht. Enkel de concrete uitwerking wordt beschermd, en daarin verschilden de twee boeken radicaal.

Hoe lang blijft een werk beschermd?

Het auteursrecht blijft niet eeuwig gelden: een werk zal slechts gedurende een bepaalde periode beschermd blijven. Nochtans gaat het om een vrij lange periode, aangezien het werk beschermd zal blijven tot **70 jaar** na het overlijden van de auteur. Na de dood van de auteur zal het werk dus nog 70 jaar aan het auteursrecht onderworpen zijn.

Je zou je kunnen afvragen waarom het auteursrecht moet blijven voortbestaan na de dood van de auteur. Het auteursrecht dient immers in de eerste plaats opdat de auteur in zijn levensonderhoud zou kunnen voorzien (Zie eerder onder: *De vermogensrechten; Aan de hand van welke rechten kan een auteur geld verdienen met zijn werk?*), en die bekommernis vervalt uiteraard bij het overlijden van de auteur. Maar je mag niet uit het oog verliezen dat de auteur mogelijk **erfgenamen** heeft. Volgens de wet hebben ook die nakomelingen recht op de inkomsten uit de werken van de auteur, en zulks tot 70 jaar na diens overlijden.

Ten slotte is het ook mogelijk dat de auteur vóór zijn dood zijn rechten heeft afgestaan (Zie onder: *De vermogensrechten; Hoe kan de auteur precies geld verdienen aan de hand van die rechten?*) aan iemand die geen erfgenaam is. In dat geval zal die persoon de rechten van de auteur kunnen uitoefenen tot 70 jaar na diens dood.

Wat gebeurt er daarna?

Na 70 jaar na de dood van de auteur zal het auteursrecht uitdoven. Dat wil zeggen dat de werken van die auteur niet langer beschermd zijn: men zegt dat ze “in het **openbaar domein** terechtkomen”. Concreet houdt dat in dat alle categorieën van handelingen die vroeger alleen door de auteur gesteld mochten worden, vanaf dan door eenieder verricht zullen mogen worden. Iedereen zal de werken van de auteur vanaf dan mogen kopiëren, aanpassen, voordragen, tentoonstellen, uitzenden, uitvoeren, ... zonder een vergoeding te moeten betalen!

Aangezien Beethoven al meer dan 70 jaar dood is, bevinden al zijn composities zich in het openbaar domein. Dat wil zeggen dat je als pianist zijn werken zomaar kunt opvoeren voor een publiek zonder een vergoeding verschuldigd te zijn aan de afstammelingen van Beethoven. Ook zal je zelf een stuk mogen componeren dat elementen van Beethovens vijfde symfonie bevat, en niemand zal je daarbij van een auteursrechtelijke inbreuk kunnen beschuldigen.

Nochtans wil dat niet zeggen dat je ineens cd's van Beethoven mag gaan kopiëren of illegale mp3's van zijn werk mag downloaden. Dat heeft te maken met het bestaan van **naburige rechten**. Daarover zal verder nog meer uitleg worden gegeven.

De vermogensrechten

Aan de hand van welke rechten kan een auteur geld verdienen met zijn werk?

Hierboven hebben we al vermeld dat de voornaamste bedoeling van het auteursrecht is om in het levensonderhoud van de auteur te voorzien. Men kan verschillende handelingen stellen met een werk, en we hebben ook al aangehaald dat het auteursrecht die verschillende handelingen in categorieën of bundels onderverdeelt.

In wat volgt zullen we die verschillende categorieën schetsen, en zullen we laten zien hoe het auteursrecht voor elk van die categorieën een exclusief recht creëert. Dankzij dat exclusief recht zal de auteur zijn **rechten** kunnen **overdragen**: hij kan zijn rechten vervreemden (verkopen) of **licenties** verlenen. In dat laatste geval zal hij aan iemand anders toestemming kunnen verlenen om (bepaalde) handelingen te verrichten. Telkens zal hij in ruil voor die toestemming een vergoeding kunnen vragen. Op die manier zal hij geld kunnen verdienen aan de hand van zijn werk.

Reproductie

Allereerst kan men een werk reproduceren: men kan het (geheel of gedeeltelijk) kopiëren of dupliceren. Telkens een nieuw exemplaar van een werk tot stand wordt gebracht, is er sprake van een reproductie.

Wanneer je een cd "ript", en er dus een digitale kopie van maakt op de harde schijf van je computer, dan is dat een reproductie. Hetzelfde geldt wanneer je een mp3-bestand kopieert en doorstuurt naar een vriend, of wanneer je een kopie van een mp3-bestand van een website downloadt.

Het (exclusief) **reproductierecht** zorgt ervoor dat alleen de auteur het recht heeft om zijn werk te reproduceren of te laten reproduceren door iemand anders. Alleen hij mag beslissen of er een reproductie plaatsvindt, en zo ja, hoe vaak zijn werk gereproduceerd mag worden. Als iemand anders dat wil doen is dus toestemming van de auteur nodig.

Stel je hebt je eigen blog waarop je regelmatig verslagen post van je verre reizen. Maar je hebt nog een foto van een exotisch strand nodig, en na even zoeken vind je een geschikte foto via Google Images. Vervolgens plaats je een kopie van de foto op je eigen website: je maakt er dus een reproductie van. Het probleem is echter dat zelfs foto's die vrij beschikbaar zijn op het internet, vaak auteursrechtelijk beschermd zijn. Je mag ze dus niet zomaar, zonder toestemming van de auteur, op je website of blog plaatsen. Dit is anders wanneer je een foto gebruikt waarop bijvoorbeeld een Creative Commons licentie rust (Zie onder: Creative Commons).

De fotograaf (of het fotoagentschap, bv. Getty Images) zal je dus kunnen benaderen met de vraag om de foto te verwijderen of om een vergoeding te betalen.

Wanneer een auteur toestemming verleent voor het reproduceren van zijn werk, kan hij een vergoeding vragen. Op die manier kan zijn werk hem ook financieel iets opleveren. Het kan ook zo zijn dat je voor het gebruik van een werk geen vergoeding hoeft te betalen. Dat is bijvoorbeeld het geval bij Creative Commons licenties, waarover later meer.

Adaptatie en vertaling

Ten tweede geniet de auteur ook het **adaptatierecht**. Dat houdt in dat alleen hij toestemming kan geven voor het bewerken van zijn creaties. Als iemand anders aanpassingen wil doorvoeren aan zijn werk, zal die persoon toestemming moeten vragen aan de auteur.

Een jonge muzikliefhebber wil een “mashup” maken van zijn twee favoriete nummers. Aangezien hij op die manier beide nummers zou bewerken tot één nieuw nummer, zal hij toestemming nodig hebben van de componisten van beide nummers én van de uitvoerend kunstenaars, en zal hij daarvoor misschien een vergoeding moeten betalen (over de manier waarop zo iets in de praktijk gebeurt, zie onder: *De vermogensrechten; Hoe gebeurt dat in de praktijk?*).

Hetzelfde geldt trouwens voor vertalingen: alleen de auteur zal kunnen beslissen om vertalingen van zijn werk toe te staan.

Mededeling aan het publiek

Men kan een werk ook “aan het publiek meedelen”. Die term kan een verschillende betekenis hebben voor verschillende soorten werken.

Een werk van letterkunde kan men aan het publiek meedelen door het in het openbaar voor te dragen of voor te lezen. Een beeldhouwwerk of schilderij kan men tentoonstellen in een publieke plaats of in een museum. Een muziekstuk kan men opvoeren tijdens een concert. En een film kan men op een groot scherm vertonen of via de televisie uitzenden. Al die handelingen vallen onder de bundel “mededeling aan het publiek”. Ook het plaatsen van een foto, tekst of liedje op het internet valt onder een mededeling aan het publiek.

Het auteursrecht roept ook een (exclusief) **openbaar mededelingsrecht** voor de auteur in het leven. Dat wil zeggen dat alle hierboven beschreven handelingen enkel en alleen met zijn toestemming mogen gebeuren. De Belgische wet bepaalt dat ook zogenaamde “on demand”-diensten (zoals bijvoorbeeld Yelo en Stieve) onder het begrip “mededeling aan het publiek” vallen.

De auteur kan natuurlijk ook hier beslissen om een **licentie** toe te staan voor de openbare mededeling van zijn werk. Hij of zij zal in ruil voor die toestemming opnieuw een vergoeding kunnen vragen.

Lange tijd heeft er onduidelijkheid bestaan over de vraag of het “**embedden**” van een YouTube-filmpje (bijvoorbeeld op je eigen website/blog of op je persoonlijke Facebookpagina) ook een mededeling aan het publiek vormt. Begin 2013 heeft het Hof van Beroep in Brussel geoordeeld dat het embedden van een auteursrechtelijk beschermd YouTube-filmpje is toegestaan. Gebruikers van YouTube mogen er, volgens het Hof, vanuit gaan dat de content die op YouTube wordt aangeboden geen inbreuk maakt op iemands auteursrechten en dat naar die content gelinkt mag

worden en dat filmpjes embed mogen worden. Dat oordeel is nu bevestigd door de hoogste Europese rechter: niet alleen linken, maar ook embedden is geen auteursrechtinbreuk.

Distributie

Werken kunnen ook gedistribueerd of verspreid worden.

Voor boeken of cd's wil dat bijvoorbeeld zeggen dat men fysieke exemplaren (kopieën van het originele manuscript of de originele studio-opname) tot in de winkels brengt om ze daar te verkopen. Voor films kan dat betekenen dat de verschillende HD's naar een aantal bioscopen worden gebracht, of dat dvd's over de verschillende verkooppunten worden verdeeld.

Ook hier creëert men weer een exclusief **distributierecht** voor de auteur: alleen hij of zij zal kunnen beslissen om toestemming te geven voor de verdere verspreiding van fysieke exemplaren van zijn of haar werk. Opnieuw kan hij of zij uiteraard beslissen om (in ruil voor een vergoeding) zijn recht te verkopen of een licentie te verlenen aan een bepaalde persoon of onderneming, zodat die voor de distributie kan zorgen.

De auteurs van een bepaalde film zullen bijvoorbeeld onderhandelen met Kinopolis om hun film tot in de zalen te krijgen. Daarbij zal Kinopolis een bepaalde som geld moeten neertellen voor het recht om de film te verspreiden en te vertonen. Die kost zal de bioscoopuitbater proberen terug te verdienen door het verkopen van inkomkaarten: op die manier rekent hij de licentievergoeding door aan de bioscoopgangers.

Nochtans bestaat er een belangrijke beperking op dat vlak: de auteur heeft alleen controle over de **initiële** distributie van een origineel of kopie van een werk. Na de eerste legale verkoop van een exemplaar (bv. de verkoop van een vinylplaat in een platenwinkel) zal dat goed vrij kunnen circuleren en opnieuw doorverkocht kunnen worden. De auteur zal de verdere verkoop van het goed niet meer kunnen verbieden.

Je mag dus vrij je vinylplaten (of andere fysieke exemplaren zoals boeken, cd's, cassettes, videobanden, dvd's, ...) doorverkopen. Je kan je oude elpees dus zonder problemen naar een tweedehandswinkel of rommelmarkt brengen, waar ze een nieuwe eigenaar kunnen vinden. Daarvoor zal je geen toestemming van de auteur nodig hebben, en je zal hem of haar dus ook geen vergoeding verschuldigd zijn. Dit is anders voor digitaal materiaal, zo mogen mp3-tjes niet worden doorverkocht.

Verhuur en uitleen

Net zoals alleen de auteur kan beslissen over de verspreiding of vertoning van zijn werk, zo kan alleen hij (of zij) beslissen dat het werk verhuurd of uitgeleend mag worden. De auteur heeft dus

ook een exclusief **verhuur- en uitleningsrecht**. Het verhuurrecht duidt daarbij op een commerciële activiteit, bv. het verhuren van dvd's door een videotheek (hetgeen dus niet mag zonder toestemming van de auteur).

Het feit dat een filmfanaat zwaar geïnvesteerd heeft in het aanleggen van een uitgebreide dvd-collectie, wil nog niet zeggen dat hij daar geld aan mag verdienen door de werken te verhuren. Voor de commerciële verhuring zal hij afzonderlijk toestemming moeten krijgen van de auteurs. Kosteloos uitlenen aan vrienden zal dan weer wel mogen.

Het recht van uitlening heeft dan weer betrekking op de terbeschikkingstelling van werken aan bibliotheken en soortgelijke instellingen. Op dat vlak bestaat er een belangrijke uitzondering op het auteursrecht (Zie ook onder: *De uitzonderingen op het auteursrecht*), die inhoudt dat auteurs zich in de regel niet kunnen verzetten tegen de “**openbare uitlening**” van werken door instellingen die daartoe officieel zijn erkend of opgericht. Die uitlening moet dan wel een cultureel of een educatief doel dienen.

In dergelijke gevallen voorziet de wet echter dat de auteur een **vergoeding** moet krijgen.

Wanneer je een werk hebt gecreëerd, zal je bibliotheken (en soortgelijke instellingen) niet kunnen verbieden om die werken uit te lenen aan het publiek.

Hoe kan de auteur precies geld verdienen aan de hand van die rechten?

Zoals hierboven al is gebleken, kan de auteur voor elk van zijn exclusieve rechten **licenties** toestaan, in ruil waarvoor hij dan een vergoeding zal kunnen vragen. Hij zal anderen op die manier toestemming verlenen om de handelingen (kopiëren, bewerken, tentoonstellen, verspreiden, verhuren, ...) te verrichten die hij normaal gezien enkel zelf mag stellen.

Daarnaast is het echter ook mogelijk dat de auteur zijn rechten als het ware “verkoopt” aan de exploitant, in plaats van die louter toestemming te verlenen. In dat geval spreekt men in het algemeen van **vervreemding** van auteursrechten. In ruil voor een vergoeding doet de auteur afstand van bepaalde rechten. De “koper” zal dan als het ware in de plaats van de auteur treden en al diens rechten kunnen uitoefenen voor de toekomst. Hij zal aldus de “**rechthebbende**” worden: dat is degene die van de auteursrechten geniet. In beginsel is dat uiteraard de auteur zelf, maar door middel van een overdracht kan eenieder in principe rechthebbende worden.

Er staan speciale regels voor dergelijke contracten in de wet, die erop gericht zijn om de auteur zoveel mogelijk te beschermen tegen licentienemers of overnemers, die immers vaak sterkere partijen zijn (uitgevers, producenten, distributeurs, ...). Zo moeten alle exploitatiewijzen uitdrukkelijk in het contract vermeld zijn, en moet telkens worden gespecificeerd wat de vergoeding voor de

auteur is. Een globale licentie voor alle mogelijke exploitatiewijzen, ook toekomstige die op het moment van het contract nog niet bestaan, is niet toegelaten.

Online zijn voorbeelden van (model)contracten te vinden, bijvoorbeeld op de website van [deAuteurs](#).

Stel, je hebt een script geschreven voor een *graphic novel*. Je geeft een uitgeverij een licentie om het script, samen met de tekeningen van een tekenaar, tot een strip te verwerken en die strip als een boek uit te brengen. Het contract bepaalt dat je daarvoor een bepaalde som geld krijgt. Als dat niet in het contract staat, dan mag de uitgeverij na een jaar niet ineens beslissen om je script te gebruiken als basis voor een film die ze gaan draaien. Als ze je script willen verfilmen, dan hebben ze daar opnieuw een uitdrukkelijke toestemming voor nodig, en zal het contract opnieuw uitdrukkelijk moeten bepalen welke vergoeding jij daarvoor in de plaats krijgt.

Hetzelfde geldt wanneer je een column voor een tijdschrift, krant of website hebt geschreven. Je kan een licentie verlenen, op basis waarvan de column gepubliceerd mag worden. Daarvoor ontvang je dan een vergoeding. Als niet in het contract staat dat jouw column verder gebruikt mag worden, bijvoorbeeld om opgenomen te worden in een boek met andere columns, dan mag de column daar niet zonder jouw toestemming in geplaatst worden.

Hoe gebeurt dat in de praktijk?

In de praktijk is het niet zo dat wanneer jij een boek of dvd koopt, dat geld rechtstreeks naar de auteur gaat. Er is immers een hele “**waardeketen**” tot stand gekomen: de auteur heeft een contract gesloten met een uitgever of producent, de uitgever/producent heeft een contract afgesloten met een distributeur. Bovendien passeren boeken, cd's of dvd's eerst via groothandelaars vooraleer ze in de detailhandel (Fnac, Free Record Shop, Standaard Boekhandel, ...) terechtkomen. Het spreekt voor zich dat al deze tussenpersonen zelf ook geld willen verdienen (winst willen maken), en daarom zal je als consument voor een boek, cd of dvd misschien meer moeten betalen dan je zelf zou willen. Toch is het belangrijk om te onthouden dat dergelijke tussenpersonen vaak nodig zijn om werken (of beter: de fysieke exemplaren waarin de werken vervat zitten) tot bij de consument te krijgen.

Het internet biedt weliswaar nieuwe mogelijkheden om “werken” gemakkelijk tot bij de consument te krijgen, zonder dat daarvoor veel fysieke infrastructuur nodig is. Nieuwe online business modellen zoals Spotify en Deezer (voor muziek) of Netflix, WeePeeTV en Rex & Rio (voor films) proberen het eindproduct op die manier goedkoper te maken voor de consument. Het probleem is daarmee echter niet altijd opgelost, aangezien Spotify en Deezer voorlopig niet of nauwelijks winstgevend zijn, en de auteurs bovendien slechts een verwaarloosbare vergoeding krijgen.

Maar er is ook nog een andere reden waarom het geld meestal niet rechtstreeks naar de auteur gaat. In theorie kunnen licenties tot stand komen doordat de auteur individuele contracten afsluit met uitgevers, producers, distributeurs, tv-zenders, enzovoort. In de praktijk zal het er echter vaak anders aan toegaan: auteurs zullen vaak vertegenwoordigd worden door **beheersvennootschappen** (ook wel “organisaties voor het collectieve beheer van rechten”), die in hun plaats de transacties zullen verrichten.

De bekendste auteursrechtenorganisatie is waarschijnlijk **SABAM**. Maar daarnaast zijn er ook nog andere voor specifieke categorieën van auteurs, zoals SOFAM (voor auteurs in het domein van de visuele kunsten), SCAM (voor auteurs van documentaires), PlayRight (voor naburige rechten van uitvoerende kunstenaars), Simim (voor naburige rechten van producenten) en JAM (voor journalisten). Die organisaties beheren de rechten van alle auteurs die erbij aangesloten zijn (dat zijn niet alleen componisten, maar ook woordkunstenaars, beeldende kunstenaars, regisseurs, producenten, etc.). Dat betekent in de praktijk dat wanneer je op of met een bepaald werk één van de aan de auteur voorbehouden handelingen wilt stellen, je een vergoeding zult moeten betalen aan SABAM (of een andere organisatie waar de auteur bij aan is gesloten) in plaats van aan de auteur. SABAM zal op zijn beurt dan een bepaald bedrag aan de auteur uitkeren.

Zo is het inmiddels algemeen bekend dat je aan SABAM zult moeten betalen als je een fuif wilt organiseren. Maar ook wanneer je een “mash-up” van twee songs wilt creëren om daar geld mee te verdienen als dj, zal je je tot SABAM moeten wenden. De organisatie heeft op haar website een zogenaamde “e-licensing”-module, waarmee je op vrij overzichtelijke wijze aangifte kunt doen van je plannen. Surf naar <http://www.sabam.be/nl>, klik op “ik ben gebruiker” en volg de stappen.

De morele rechten

Heeft de auteur daarnaast ook nog andere rechten?

Jazeker. We hebben eerder al gezegd dat er economische rechtvaardigingen zijn voor het bestaan van het auteursrecht, en we hebben uitgelegd wat de vermogensrechten inhouden. Daarnaast zijn er echter ook rechtvaardigingen voor het auteursrecht op basis van **billijkheid/rechtvaardigheid/persoonlijkheid**. Wegens de intieme band die de auteur heeft met zijn werk, kent de wet hem ook een beperkt aantal zogenaamde “morele” rechten toe.

De vermogensrechten dienen juist om licenties toe te staan en zo geld te verdienen aan de hand van je werk. De morele rechten hebben daarentegen geen economisch doel en zijn in principe “**onvervreemdbaar**”. Dat wil zeggen dat auteurs in theorie geen contracten kunnen afsluiten waarmee ze andere personen toelating geven om hun morele rechten uit te oefenen. Nochtans gebeurt dat in de praktijk soms toch, en wordt dat ook als rechtmatig beschouwd (zo kan men afstand doen van de uitoefening van een welbepaald moreel recht, waarbij men zich dan verbindt om van dat recht geen “gebruik” te maken). Dergelijke contracten dienen dan wel zeer specifiek te zijn, een globale afstand van je morele rechten voor de toekomst is niet toegelaten.

Er bestaan in dit verband speciale regels voor audiovisuele werken (bv. films). Zo moeten de regisseur en de producent samen beslissen of en wanneer het werk voltooid is, en kunnen de verschillende auteurs (scenarioschrijver, tekstschrijver, bewerker, componist van de originele soundtrack) hun morele rechten pas doen gelden na de voltooiing van het werk. Ook kunnen de auteurs zich niet verzetten tegen het gebruik van hun bijdrage voor de voltooiing van het werk wanneer ze hun bijdrage niet willen of kunnen afmaken.

Bekendmaking

Ten eerste geniet alleen de auteur het recht om zijn werk bekend te maken. Alleen wanneer de auteur beslist dat zijn werk af is en klaar om de wereld in te worden gestuurd, mag zijn werk bekendgemaakt worden. Niemand anders kan in zijn plaats beslissen om zijn werk openbaar te maken.

Voor audiovisuele werken (bv. films) geldt er een bijzondere regel: de regisseur en de producent moeten samen beslissen of het werk af is.

Een jongeman heeft een literaire thriller geschreven, die hij graag zou laten publiceren. Vooral eer hij naar een uitgever stapt, laat hij zijn manuscript echter eens nalezen door een goede vriend. Die vriend is zo onder de indruk van wat hij leest dat hij zelf naar een uitgever rent om het boek in eigen naam te laten drukken. De echte schrijver van het manuscript zal echter (aan de hand van gerechtelijke stappen) kunnen verhinderen dat de uitgever het manuscript publiceert, aangezien alleen hij het recht heeft om de beslissing tot publicatie te nemen. Zijn "goede vriend" is niet de auteur en mag dus juridisch gezien niet beslissen over de publicatie van het werk.

Hetzelfde geldt voor foto's: een fotograaf die een reportage heeft gemaakt van wild in de Ardennen, heeft het exclusieve recht deze foto's op zijn website dan wel in een magazine te (laten) publiceren.

Vaderschap

Ten tweede heeft de auteur het recht om als dusdanig erkend te worden: hij heeft het recht om het vaderschap van het werk op te eisen (of te weigeren, moest hij dat willen). Dat wil zeggen dat hij het recht heeft om zich als ware maker van het werk te presenteren, en hij het recht heeft om anderen te verhinderen een valse naam op het werk te plakken.

Stel dat de "goede vriend" van bovenstaande schrijver er toch in slaagt om het boek te laten publiceren, omdat de schrijver zich daar niet tegen verzet. Mensen zullen de "goede vriend" dan als auteur van het boek beschouwen. Maar de echte auteur kan zich dan later nog steeds aandienen en eisen dat anderen hem als ware auteur erkennen.

Indien de fotograaf de foto's van het wild op zijn website heeft gepubliceerd en een blogger kopieert deze en plaatst deze op haar blog, dan kan de fotograaf eisen dat zijn naam bij de foto's wordt vermeld. (De fotograaf kan uiteraard ook verlangen dat de foto's van het blog worden verwijderd aangezien deze zonder toestemming zijn gekopieerd.)

Zoals hierboven al vermeld, kan een beperkte afstand van de uitoefening van morele rechten toch rechtmatig zijn. Een auteur kan inderdaad afstand doen van de uitoefening van zijn recht op vaderschap.

Zo kan een auteur beslissen om als ghostwriter op te treden. In dat geval is hij de werkelijke auteur van het werk, maar staat hij toe dat iemand anders als maker figureert naar de buitenwereld toe. Hij verbindt zich er dan toe om zelf niet naar voren te treden en het vaderschap van het werk dus zelf niet op te eisen..

Eerbied en integriteit

Het derde en laatste morele recht is het recht op eerbied voor het werk (of het recht op integriteit). De auteur heeft het recht om zich te verzetten tegen elke misvorming, verminking en bepaalde wijzigingen aan zijn werk die zonder zijn toestemming zijn gebeurd, of die afbreuk doen aan zijn eer of reputatie. Dat recht zou je kunnen beschouwen als de morele tegenhanger van het adaptatierecht (Zie eerder onder: *De vermogensrechten*).

De Belgische groep Absynthe Minded bracht in 2009 de single "Envoi" uit, waarvan de tekst gebaseerd was op een gelijknamig gedicht van Hugo Claus. Om het gedicht te mogen bewerken, moest zanger Bert Ostyn eerst toestemming bekomen van Claus, die op die manier zijn adaptatierecht in licentie kon geven. Het zou echter kunnen dat de dichter achteraf besluit dat de bewerking afbreuk doet aan zijn eer of reputatie, en dan zou hij gebruik kunnen maken van zijn recht op eerbied om het verdere gebruik ervan te verbieden (hetzelfde geldt overigens voor zijn erfgenamen, die sinds zijn overlijden in 2008 als rechthebbenden fungeren).

Een ander voorbeeld betreft het reproduceren van elementen van drie verschillende schilderijen van Magritte door de Nationale Loterij op Subito-biljetten. Hiermee heeft de loterij (naast inbreuk te maken op reproductierechten) wijzigingen aangebracht die de integriteit van de werken aantasten.

Copyleft

Wanneer je als auteur een licentie geeft op je werk, ben je niet verplicht daarvoor een vergoeding te vragen.

‘**Copyleft**’ wordt ook wel gebruikt als algemene benaming voor het beschikbaar stellen van materiaal om vrij door anderen te gebruiken. Het gaat om een kosteloze gebruikerslicentie, die met name wordt toegepast op software.

Wanneer op een werk een copyleft-licentie rust, dan mag het (zonder toestemming van de auteur) worden gekopieerd, verspreid en aangepast, mits de bron en naam van de auteur wordt vermeld.

Bij copyleft blijft het werk “van het publiek”. Werken kunnen door iedereen worden aangepast en worden verspreid, maar wanneer iemand een werk heeft bewerkt of in een eigen werk heeft opgenomen, kan dat werk niet onder een eigen, meer beperkte licentie worden uitgegeven.

De General Public License is op dit moment de bekendste en waarschijnlijk meest gebruikte copyleft-licentie voor vrije software en wordt onder meer toegepast bij Linux.

Creative Commons licenties zijn een vorm van copyleft.

Creative Commons-licenties

Wat is Creative Commons?

Het uitgangspunt van het auteursrecht is dat alle rechten zijn voorbehouden aan de auteur. Alleen hij heeft het recht om zijn werk te reproduceren en aan het publiek mee te delen. Wil je dus bijvoorbeeld een afbeelding of liedje gebruiken, dan mag dat alleen met toestemming van de auteur.

De hoeveelheid informatie en content op het internet zorgt er echter voor dat het lastig en tijdrovend is te achterhalen wie de auteur is. Creative Commons is een instrument dat dit probleem wil verhelpen en dat met behulp van een aantal standaardlicenties het delen, bewerken en hergebruiken van auteursrechtelijk beschermde werken wil bevorderen.

De Creative Commons Licenties bieden auteurs (licentiegevers) de mogelijkheid onder bepaalde standaardvoorwaarden hun werk ter beschikking te stellen aan gebruikers (licentienemers). Hierdoor kunnen zij anderen gemakkelijker de kans geven hun werk te gebruiken, te delen en eventueel te bewerken. Omgekeerd kunnen gebruikers die werken vrij willen delen, gebruiken of bewerken, op zoek gaan naar werken die het CC-logo dragen.

Als je een film opzet, zal je vaak de woorden “all rights reserved” (“alle rechten voorbehouden”) zien op het titelscherm. Dat zinnetje geeft aan dat je het werk alleen maar mag bekijken, maar er verder niets mee mag doen (bijvoorbeeld niet kopiëren of bewerken). Bij Creative Commons-

licenties verandert die situatie echter: daar zijn (afhankelijk van het type CC waarvoor gekozen is) slechts **sommige rechten voorbehouden** aan de auteur.

Met een Creative Commons licentie behoudt de auteur zijn rechten, maar geeft hij anderen toestemming om het werk te verspreiden, met anderen te delen en bij sommige licenties ook de mogelijkheid om het werk te bewerken. Zonder Creative Commons licentie dient telkens toestemming te worden gevraagd voor het gebruik van een werk, met zo'n licentie is voor iedereen meteen duidelijk onder welke voorwaarden het werk gebruikt mag worden zonder dat het (telkens) vragen van toestemming nodig is. Internetgebruikers en auteurs worden op deze manier geholpen doordat mogelijk wordt gemaakt om werken – onder gunstige voorwaarden – te hergebruiken, te bewerken en verder te verspreiden.

De voorwaarden, waarmee de auteur kan bepalen in hoeverre hij de reikwijdte van de overdracht van zijn rechten beperkt, zijn afhankelijk van de gekozen licentie.

Welke soorten Creative Commons-licenties zijn er?

Er zijn verschillende soorten CC-licenties, en je kunt als auteur zelf kiezen welke soort het meest geschikt is voor jouw werk. De licenties verschillen van elkaar op een aantal vlakken: de vraag of anderen je werk voor commerciële doeleinden mogen gebruiken, de vraag of ze afgeleide werken mogen creëren en de vraag wat er met die eventuele afgeleide werken moet gebeuren.

Zo kun je beslissen dat anderen je werk (bv. een liedje) niet voor commerciële doeleinden (bv. reclamefilmpjes) mogen gebruiken, maar ze wel afgeleide werken tot stand mogen brengen (bv. een remix van je liedje). Je kunt ook beslissen dat commercieel gebruik wel toegelaten is, maar dat afgeleide werken net zo vrij beschikbaar moeten zijn als je oorspronkelijk werk (dat wil dan bv. zeggen dat de remix ook vrij beschikbaar moet zijn, zelfs voor commerciële doeleinden in dit geval). En je kunt ook beslissen dat anderen geen afgeleide werken tot stand mogen brengen (ze mogen je werk dus niet bewerken), maar ze je werk toch voor commerciële doeleinden mogen gebruiken.

Naamsvermelding (BY): Je staat anderen toe om het werk waar jij auteursrecht op hebt te kopiëren, verspreiden, tonen en op te voeren, en om afgeleid materiaal te maken dat op jouw werk gebaseerd is, maar uitsluitend als jij vermeld wordt als maker.

NietCommercieel (NC): Anderen mogen je werk kopiëren, vertonen, verspreiden en opvoeren, alsmede materiaal dat op jouw werk gebaseerd is, maar niet voor commerciële doeleinden.

GelijkDelen (SA): Je staat anderen toe om van jouw werk afgeleid materiaal te maken onder de voorwaarde dat zij het onder dezelfde licentie vrijgeven als het originele werk.

GeenAfgeleideWerken (ND): Anderen mogen je werk kopiëren, distribueren, vertonen en opvoeren mits het werk in de originele staat blijft. Het is niet toegestaan dat anderen jouw werk gebruiken als basis voor nieuw materiaal.

Bron: <http://www.creativecommons.be/nl/node/7>

Aangezien er drie variabelen zijn (commercieel gebruik, afgeleide werken en lot van afgeleide werken), zijn er in totaal zes verschillende licentiemodellen. Bij elke Creative Commons-licentie geldt wel als voorwaarde dat anderen bij elk gebruik dat ze van je werk maken, jou erbij vermelden als auteur van het werk.

De Naamsvermelding voorwaarde is een verplicht onderdeel van elke licentie en de voorwaarden GelijkDelen en GeenAfgeleideWerken zijn niet-compatibel in eenzelfde licentie. Hierdoor zijn er op basis van deze vier bouwstone uiteindelijk zes verschillende combinaties mogelijk.

Een licentiegever kiest voor een werk de door hem gewenste standaardlicentie **op de website van Creative Commons**. Zodra een licentie gekozen is, wordt door middel van het daaraan verbonden logo op internet (en/of daarbuiten) duidelijk gemaakt welke licentie er aan het werk verbonden is. Voor (potentiële) licentienemers is dan duidelijk onder welke voorwaarden het werk gebruikt mag worden.

Ook bij de meest ruime licentie (waarbij ook commercieel gebruik is toegestaan, afgeleide werken mogen worden gecreëerd, maar die afgeleide werken niet onder dezelfde voorwaarden verspreid moeten worden) is het voor gebruikers nog verplicht om de naam van de auteur te vermelden telkens wanneer ze het werk zouden delen, bewerken, kopiëren, ...

De zes licenties met bijbehorend logo zijn hieronder gerangschikt van minst restrictief naar meest restrictief:

Naamsvermelding (BY): Deze licentie staat anderen toe jouw werk te verspreiden, remixen en tweaken en staat ook toe dat er verder gebouwd wordt op jouw werk, ook voor commerciële doeleinden, zolang jij maar genoemd wordt als originele maker.

Naamsvermelding-GelijkDelen (BY-SA): Deze licentie staat anderen toe jouw werk te remixen, veranderen en te gebruiken als basis voor hun eigen werk, ook voor commerciële doeleinden, zolang jij genoemd wordt en zolang ze dezelfde licentie toepassen op hun nieuwe creaties.

Naamsvermelding-NietCommercieel (BY-NC): Deze licentie staat anderen toe je werk te remixen, aan te passen en er verder op te werken zolang dat gebeurt voor niet-commerciële doeleinden. Hoewel het nieuwe werk jou als maker moet erkennen en niet-commercieel moet zijn, hoeft dat werk niet onder dezelfde licentie gepubliceerd te worden.

Naamsvermelding-NietCommercieel-GelijkDelen (BY-NC-SA): Anderen mogen je werk remixen, veranderen en voor niet-commerciële doeleinden hergebruiken, zolang jij genoemd wordt en zolang ze hun creaties onder een identieke licentie aanbieden.

Naamsvermelding-GeenAfgeleideWerken (BY-ND): Deze licentie staat herpublicatie toe, commercieel en niet-commercieel, zolang het werk in haar geheel en onveranderd wordt aangeboden en zolang jij als maker wordt genoemd.

Naamsvermelding-NietCommercieel-GeenAfgeleideWerken (BY-NC-ND): Dit is de meest restrictieve licentie. Het staat anderen toe je werk te downloaden en met anderen te delen. De voorwaarden zijn dat jij als maker genoemd wordt, dat het werk niet veranderd wordt en dat het werk niet-commercieel wordt ingezet.

Bron: <http://www.creativecommons.be/nl/node/7>

								
	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✗
	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✗
	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✗
	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✓	✗
	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗
	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✓	✗
	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗

Bron: <http://www.creativecommons.be/nl/node/40>

Geldt het auteursrecht dan niet meer?

Toch wel. Vergeet niet dat je met CC uiteindelijk slechts een licentie toestaat, en een licentie is juist een **uitoefening** van je auteursrechten. Het verschil is dat je bij CC op voorhand iedereen toestaat om je werk op bepaalde manieren te gebruiken, terwijl een normale licentie slechts geldt voor één bepaalde persoon in één specifiek geval. Je zou kunnen zeggen dat een CC-licentie een **algemene** licentie is, terwijl gewone licenties eerder specifiek en individueel (“ad hoc”) zijn.

Als je een foto neemt, een filmpje maakt of een tekst schrijft en deze op het internet zet, dan zal iedereen die die foto, film of tekst wil gebruiken (bv. op hun website of blog), in principe een individuele licentie met jou moeten afsluiten. Je zult dan telkens een vergoeding kunnen vragen. Als je het echter eenvoudiger wilt doen, en je niet per se geld hoeft te verdienen met je werk, dan kun je een CC-licentie toestaan. Op de foto, bij het filmpje of de tekst zal dan worden aangegeven dat deze vrij te gebruiken is (onder de voorwaarden van de licentie), en gebruikers zullen niet meer verplicht zijn om toestemming te vragen.

Als je een CC-licentie toestaat op je werk, sta je anderen toe om je werk in meerdere of mindere mate vrij te gebruiken. Welke van de zes CC-licenties je kiest, zal dan bepalen in welke mate anderen je werk zullen mogen gebruiken. Het is echter belangrijk om te onthouden dat gebruikers zich altijd aan de **voorwaarden** van de gekozen licentie (al dan niet commercieel gebruik, wel of geen afgeleide werken, die wel of niet op dezelfde wijze verspreid moeten worden) zullen moeten houden. Doen zij dat niet, dan begaan zij toch een inbreuk op je auteursrechten. Dan worden de gewone auteursrechtelijke regels terug van kracht, die zeggen dat alleen de auteur zijn werk mag kopiëren, bewerken, tentoonstellen, uitzenden, uitvoeren, ...

Een jonge grafisch kunstenaar tekent met zijn computer een hippe afbeelding van een vogel. Hij plaatst die op het internet en staat een CC-licentie toe die commercieel gebruik verbiedt. Enkele maanden later ontdekt hij echter een website die T-shirts met zijn afbeelding erop verkoopt. De kunstenaar zal dan juridische stappen kunnen ondernemen tegen de uitbaters van de website, aangezien zij auteursrechtelijke inbreuk hebben begaan.

Aangezien het auteursrecht op zich blijft gelden, zullen ook de uitzonderingen op het auteursrecht nog blijven gelden (Zie onder: *De uitzonderingen op het auteursrecht*).

Wanneer een auteur zijn werk aanbiedt op het internet onder één van de zes licenties, dan geldt deze licentie wereldwijd en voor de duur van het auteursrecht ten aanzien van de licentienemer. Wanneer de licentienemer echter één of meer voorwaarden van de licentie schendt, dan kan de licentie ten aanzien van die persoon ontbonden worden. De schending moet de ontbinding wel rechtvaardigen, en moet dus voldoende “zwaar” zijn. Wanneer hiervan sprake is, zal van geval tot geval beoordeeld moeten worden.

Wanneer een auteur van een filmpje bijvoorbeeld een CC-licentie toestaat waarbij hij afgeleide werken uitsluit, zullen anderen in principe geen bewerkingen van zijn filmpje mogen creëren. Nochtans bestaat er in België een regel die zegt dat je bestaande werken steeds mag parodiëren. Hoewel je het filmpje dus in principe niet zult mogen bewerken, zal je er toch een parodie van mogen maken, omdat dat een wettelijke uitzondering op het Belgische auteursrecht is.

Heeft een auteur spijt van zijn beslissing om zijn werk onder een bepaalde licentie te hebben verstrekt, dan kan hij niet onder de licentie uitkomen, tenzij de gebruiker de licentievoorwaarden schendt. Wel kan hij vanaf dat moment besluiten zijn werk niet langer onder de eerst gekozen licentie aan te bieden. Dit heeft geen gevolgen voor degenen die daarvoor, onder de voorwaarden van die licentie, gebruik hebben gemaakt van het werk. In de toekomst kunnen anderen echter niet langer gebruik maken van het werk onder de voormalige licentie.

Meer informatie is beschikbaar op de website van [Creative Commons Belgium](#).

De uitzonderingen op het auteursrecht

Wat zijn uitzonderingen op het auteursrecht?

Het auteursrecht is niet onbeperkt of onbegrensd. Er bestaan immers een aantal uitzonderingen op de exclusieve rechten van de auteur, die ervoor zorgen dat gebruikers toch bepaalde handelingen mogen stellen zonder dat ze daarvoor de toestemming van de auteur nodig hebben.

Het soort gebruik dat wordt toegestaan, verschilt van uitzondering tot uitzondering. Zo laten sommige uitzonderingen toe dat gebruikers in bepaalde gevallen een kopie mogen maken van een werk (soms in ruil voor een vergoeding), en voorzien andere uitzonderingen in de mogelijkheid om een werk mee te delen aan het publiek of openbaar uit te voeren (mits aan bepaalde voorwaarden voldaan is).

Waarom bestaan er uitzonderingen op de vermogensrechten?

De uitzonderingen op het auteursrecht zijn er in functie van **het algemeen belang**. Dat wil zeggen dat ze zijn ingegeven door doelstellingen die (volgens “de samenleving”) belangrijker zijn dan het individuele recht van de auteur. Het zijn dus uitzonderingen waar de samenleving als geheel bij gebaat is, en die daarom zwaarder doorwegen dan het economisch belang van de auteur.

Daarnaast is er ook nog een kleine subcategorie van handelingen die slechts een **beperkte economische waarde** vertegenwoordigen en die daarom steeds toegelaten moeten zijn. Die uitzonderingen leveren niet per se een groot voordeel op voor de samenleving als geheel, maar ze zijn wel gerechtvaardigd omdat de auteur er nauwelijks iets bij verliest.

Voor bijna alle uitzonderingen geldt wel een belangrijke voorwaarde: het werk moet “op geoorloofde wijze openbaar zijn gemaakt”. Dat wil zeggen dat de auteur eerst moet hebben beslist dat zijn werk af is en verspreid mag worden (hij moet dus zijn moreel openbaarmakingsrecht uitgeoefend hebben).

Over welke “doelstellingen van algemeen belang” gaat het?

Er zijn verschillende doelstellingen van openbaar belang die meespelen. Hieronder zal een overzicht worden gegeven van de belangrijkste.

Onderwijs en wetenschappelijk onderzoek

Het onderwijs is uiteraard een van de belangrijkste basispijlers van elke maatschappij. Maar ook wetenschappelijk onderzoek is een cruciale factor voor innovatie en economische vooruitgang.

Bijgevolg mag men met auteursrechtelijk beschermde werken verschillende handelingen stellen wanneer die handelingen een educatief of een wetenschappelijk doel hebben.

Zo mag je citeren uit een werk, mag je een werk kosteloos uitvoeren in het kader van schoolactiviteiten, mag je als student of docent bepaalde werken (geheel of gedeeltelijk) kopiëren, mag je een werk uitvoeren in het kader van een publiek examen (bv. muziek of drama) waarbij jij als uitvoerder wordt beoordeeld, en mogen officiële instellingen bepaalde werken ter illustratie meedelen aan het publiek of voor educatieve doeleinden uitlenen.

Concreet wil dat zeggen dat scholen/universiteiten films mogen vertonen, maar ze daar geen vergoeding voor mogen vragen. Ook mag een leerkracht krantenartikelen kopiëren en aan zijn leerlingen uitdelen, en mag een universiteit zelfs een documentaire op haar website zetten. In dat laatste geval zal de documentaire echter enkel beschikbaar mogen zijn op de “gesloten transmissienetwerken” van de universiteit (zoals Minerva of Toledo). Dat wil zeggen dat de documentaire niet op de publieke webpagina van de instelling mag worden gezet, maar enkel op het intranet, blackboard e.d. mag staan. In de praktijk komt het er dus op neer dat studenten en personeel eerst een gebruikersnaam en wachtwoord zullen moeten ingeven vooraleer ze de documentaire kunnen bekijken.

Vrijheid van informatie

Ten tweede zijn er een aantal uitzonderingen die te maken hebben met vrijheid van meningsuiting, vrijheid van informatie en het “maatschappelijke debat”. Belangrijke informatie moet kunnen circuleren, ook als er auteursrechtelijk beschermde werken mee gemoeid zijn. Vooral journalisten doen vaak een beroep op deze categorie uitzonderingen.

Allereerst moet je werken kunnen citeren om er kritiek op te leveren of om er een recensie over te schrijven. Ten tweede heb je het recht om werken te parodiëren of om er karikaturen of pastiches van te maken. En ten slotte mag je werken (gedeeltelijk) in beeld brengen of reproduceren bij actualiteitsverslaggeving, en mag je als verslaggever publiekelijk toegankelijke werken in beeld brengen of reproduceren wanneer je reportage of artikel niet over het werk zelf gaat.

Stel je maakt een reportage over het Leuvense studentenleven, en de auteursrechtelijk beschermde “Totem” van Jan Fabre komt toevallig in beeld terwijl je het Ladeuzeplein filmt. Dat is echter geen probleem zolang je reportage niet over het beeld zelf gaat. Als de Totem daarentegen wel het voornaamste voorwerp van de reportage uitmaakt, zal je toestemming van Fabre moeten bekomen, tenzij je beelden bedoeld zijn voor actualiteitsverslaggeving (en dus aansluiten bij de actuele gebeurtenissen).

Voor parodieën heeft de rechtspraak een aantal specifieke vereisten ontwikkeld. Voldoet de parodie niet aan die vereisten, dan zal het werk niet van de uitzondering kunnen genieten, en zal er in principe sprake zijn van een inbreuk op het auteursrecht van het nagebootste werk.

Zo moet de parodie zelf een origineel werk zijn dat alleen de strikt noodzakelijke vormelementen van het geparodieerde werk overneemt, en mag het daarmee niet verward kunnen worden. Daarnaast moet de parodie een element van kritiek op het geparodieerde werk bevatten of moet het daarmee contrasteren, daarbij gebruikmakend van een humoristische of ironische toon. De maker van de parodie mag echter niet als hoofdzakelijk doel hebben om het oorspronkelijk werk te schaden, en het werk mag ook niet hoofdzakelijk voor commerciële doeleinden zijn gecreëerd.

Het controversiële tijdschrift *Deng* publiceerde in april 2005 een artikel over cocaïnegebruik, dat men op de cover van het magazine aankondigde aan de hand van een afbeelding van het populaire kinderboekenpersonage Nijntje, met het onderschrift "Ieder zijn lijntje". Hoewel de redactie van *Deng* beweerde dat het om een voorbeeld van een parodie ging, werd het tijdschrift toch voor de rechtbank gedaagd en oordeelde de rechter dat er sprake was van auteursrechtelijke inbreuk. Volgens de rechter bevatte de afbeelding immers slechts minieme aanpassingen (zo prijkte er een bloeddruppel op het gezicht van Nijntje, en was er onderaan de tekening een lijntje cocaïne zichtbaar), en diende ze bovendien voornamelijk commerciële doeleinden (namelijk het lokken van zoveel mogelijk lezers door het gebruik van een bekend figuurtje).

Een zevental afbeeldingen op verschillende Nederlandse websites, waarop Nijntje geassocieerd werd met drugs, hard core muziek en terrorisme, zijn in Nederland wel toegestaan doordat er (volgens het Gerechtshof in Den Haag) genoeg afstand was genomen van het woord- en beeldmerk Nijntje en duidelijk (genoeg) was dat het niet om een echte 'Nijntje' ging.

Bewaren van het cultureel patrimonium

Ten derde zijn er een aantal uitzonderingen die vooral gericht zijn op bibliotheken, musea, archieven en soortgelijke instellingen. Door hen toe te staan bepaalde handelingen te verrichten of door bepaalde handelingen met hun collecties toe te laten, hoopt men het cultureel erfgoed "levend" te houden.

Zo mogen dergelijke instellingen werken in beperkte mate kopiëren, en moeten individuele leden van het publiek toegang kunnen krijgen tot werken uit hun collecties voor onderzoek of privé-studie. Daarnaast mogen officiële instellingen ook bepaalde werken uitlenen voor culturele doeleinden.

Bepaalde sociale doelstellingen

Ten slotte is er nog een vierde categorie van uitzonderingen die het algemeen belang dienen, doordat ze gericht zijn op bepaalde kwetsbare groepen van personen.

Zo is er een speciale regeling voor reproducties of mededelingen aan het publiek ten voordele van gehandicapten, en mogen erkende ziekenhuizen, gevangenissen en instellingen voor jeugd- of gehandicaptenzorg uitzendingen reproduceren ten behoeve van hun residenten.

Welke handelingen vertegenwoordigen slechts een beperkte economische waarde?

Er zijn daarnaast ook nog soorten uitzonderingen die niet per se in functie van het algemeen belang staan.

Privégebruik

Bepaalde handelingen die enkel in de huiselijke kring geschieden zijn toegelaten. Daarvoor hoeft dus geen toestemming te worden gevraagd aan de auteur.

Zo is het toegelaten om werken kosteloos uit te voeren in de familiekring, bijvoorbeeld een film te vertonen in de huiskamer of een album te laten horen aan je gezinsleden.

Reprografie voor privégebruik

Ook mogen bepaalde werken geheel of gedeeltelijk gekopieerd worden als dergelijke kopieën enkel voor privégebruik bestemd zijn. Dat een reproductie voor privé-gebruik gemaakt wordt, betekent alleen niet dat alles zo maar gekopieerd mag worden. Hoeveel gekopieerd mag worden en van welk soort werken is beperkt. Artikelen of werken van beeldende kunst (tekeningen, schilderijen, mozaïeken, beeldhouwwerken, lithografieën, bouwwerken, graveerwerken, houtsneden, plaatwerken en linoleumsneden) mogen helemaal gereproduceerd/gekopieerd worden. Uit andere werken die op een "grafische of soortgelijke drager" zijn vastgelegd, zoals boeken, mogen slechts "korte fragmenten" gereproduceerd worden..

Zo mag je een fotokopie of scan maken van een artikel uit de krant (als dat puur privé-gebruik is). Een blogpost of een foto op een website is op een elektronische drager vastgelegd en dus vallen zij buiten de uitzondering.

Privé kopie

Daarnaast is er ook nog de "**thuis**kopie": je hebt het recht om bijvoorbeeld cd's, dvd's of foto's te kopiëren. Het is wel belangrijk om te onthouden dat dergelijke kopieën alleen maar thuis (in de familiekring) tot stand mogen komen, en alleen binnen de familiekring gebruikt mogen worden. De auteur krijgt in ruil voor deze kopieën een vergoeding. Deze vergoeding wordt bekostigd doordat bij de verkoop van alle informatiedragers (blanco cd's en dvd's, usb-sticks, geheugenkaarten, externe harde schijven, tablets en smartphones) en aanverwante elektronische toestellen (dvd-recorders) een **heffing** bovenop de aankoopprijs wordt gerekend. Deze heffing wordt geïnd door Auvibel en komt uiteindelijk terecht bij de auteurs.

Hoewel we eerder hadden geschreven dat het rippen of kopiëren van een cd in principe een reproductie is waarvoor je toestemming van de auteur nodig hebt, is zoiets dus toch toegelaten als je het in de familiekring doet. Je mag dus thuis een cd (of dvd) rippen of kopiëren om de muziek (film) aan een ander gezinslid te geven of te gebruiken voor in de auto. Ook mag je dankzij die uitzondering films opnemen die op tv worden vertoond. Het is echter niet toegelaten om dergelijke kopieën aan anderen dan gezinsleden (of vrienden die nauwe banden met hen hebben) door te spelen, ook niet wanneer je dat gratis zou doen.

Zoals eerder vermeld, moeten werken “op geoorloofde wijze openbaar zijn gemaakt” opdat men gebruik zou mogen maken van de uitzonderingen, en dat geldt ook voor die van de thuiskopie.

Volgens sommige experts is het thuis downloaden (of streamen) van illegaal op het internet geplaatste muziek of films toegelaten, omdat het om een thuiskopie zou gaan. Anderen beweren dan weer dat de vereiste van “geoorloofde openbaarmaking” inhoudt dat het bronbestand (de file, bv. de mp3 of mpeg/avi, zoals die op het internet te vinden is en gedownload kan worden) legaal moet zijn. Dat zou dan willen zeggen dat je nooit een audiovisuele thuiskopie (download) mag maken van een muziektrack of van audiovisueel materiaal dat illegaal op het internet is geplaatst. Zelfs in wetenschappelijke kringen is daar dus geen consensus over. Ook is op dit punt nog geen rechtspraak in België.

Tijdelijke reproducties

Ten tweede zijn er ook bepaalde tijdelijke reproducties die geen doel op zich zijn en die daardoor vrij insignificant zijn voor de auteur. Het gaat daarbij om reproductiehandelingen die onderdeel zijn van een technisch procedé dat gericht is op de doorgifte of het rechtmatig gebruik van een werk. Daarnaast gaat het ook om opnamen door omroeporganisaties (tv-stations) die in functie staan van hun eigen uitzendingen.

Wat betreft de eerste uitzondering is het zo dat als je internetsites op je computer bekijkt, er in feite eigenlijk een kopie (reproductie) van die site op je computer wordt gemaakt. Aangezien die handeling echter deel uitmaakt van het technisch procedé dat nodig is om op het internet te surfen, en het bovendien om “rechtmatig gebruik” gaat, hecht men er geen belang aan.

Promotie

Ten slotte zijn er nog bepaalde handelingen die niet alleen weinig nadeel opleveren voor de auteur, maar die hem zelfs tot voordeel kunnen strekken. Dat is met name het geval voor bepaalde handelingen die zijn werk moeten promoten.

Wanneer reproductie of mededeling aan het publiek noodzakelijk zijn om reclame te maken voor openbare tentoonstellingen of openbare verkopen van beschermde werken, zijn dergelijke reproducties of mededelingen aan het publiek van die werken toegelaten.

Wat zijn de gevolgen van de uitzonderingen?

De auteur zal het bestaan van de uitzonderingen moeten respecteren, en zal dus in bepaalde gevallen moeten tolereren dat mensen zijn werk gebruiken zonder dat hij daarvoor toestemming heeft gegeven. Dat wil echter niet zeggen dat hij in dergelijke gevallen *al* zijn rechten verliest: hij zal in bepaalde gevallen toch nog recht hebben op een **vergoeding**. Het resultaat is in die specifieke gevallen dus eigenlijk dat je geen toestemming meer moet bekomen, maar dat er toch nog betaald moet worden. Zo zal de auteur toch nog een vergoeding krijgen voor reproducties voor privédoeleinden (bijvoorbeeld via [Reprobel](#)) of ter illustratie bij onderwijs of wetenschappelijk onderzoek.

De naburige rechten

Wat zijn naburige rechten?

Bij de totstandkoming van kunst, cultuur en entertainment is de eigenlijke maker natuurlijk de belangrijkste figuur, en het auteursrecht is er dan ook om hem te beschermen. Maar hij is echter niet de enige persoon die een sleutelrol speelt in de culturele sector: daarnaast zijn er ook muzikanten, producers en radio- of tv-zenders nodig om werken tot bij het publiek te krijgen.

Het is voor die andere sleutelfiguren dat de wetgever de naburige rechten in het leven heeft geroepen. Dat zijn rechten die vergelijkbaar zijn met het auteursrecht en die een gelijkaardig doel dienen. Ze willen namelijk ook die andere sleutelfiguren stimuleren om een artistieke bijdragen te leveren of om belangrijke investeringen te doen die nodig zijn om het werk tot stand te brengen of tot bij het publiek te krijgen en in hun levensonderhoud te voorzien.

Wie geniet die naburige rechten?

Ten eerste gaat het om zogenaamde **uitvoerende kunstenaars**: iedereen die een werk opvoert, zingt, voordraagt of op een andere manier opvoert. Dat zijn niet alleen muzikanten, maar ook acteurs of zangers, en volgens de wet zelfs variété- en circusartiesten.

De Britse zangeres Adele bracht in 2008 het nummer “*Make You Feel My Love*” uit als laatste single van haar debuutalbum *19*. Hoewel de tekst door Bob Dylan geschreven was en Adele dus geen auteursrechten op de tekst geniet, heeft ze als uitvoerend kunstenaar toch bepaalde rechten op haar vocale performance.

Een singer-songwriter is daarentegen zowel bedenker als uitvoerder van een nummer en geniet dus bescherming van het auteursrecht én de naburige rechten.

Ten tweede genieten ook **producenten** bepaalde naburige rechten. We hebben het daarbij zowel over producers van muziekopnamen als over producers van cinematografische of audiovisuele werken (films). Meestal is de producent degene die het initiatief neemt tot en de verantwoordelijkheid draagt voor de originele opname. Producenten worden dus beschermd omdat zij belangrijke investeringen hebben gedaan die nodig waren opdat het werk überhaupt het daglicht kon zien.

Hoewel *Snow White and the Seven Dwarfs* (1937) nog altijd geldt als een van Walt Disney's bekendste films, heeft hij zelf niet meegeschreven aan het script en heeft hij ook niet bijgedragen tot de regie van de film. Bijgevolg kan hij dus in principe niet als auteur ervan beschouwd worden. Hij was daarentegen wel degene met de middelen om de film te realiseren: hij had immers met zijn bedrijf Walt Disney Productions al talloze korte animatiefilms gemaakt, en hij wou met *Snow White and the Seven Dwarfs* een eerste langspeelfilm tot stand brengen.

En ten slotte zijn er nog de **omroeporganisaties**: dat zijn de radio- en tv-zenders die investeringen hebben gedaan om de werken tot bij het publiek te krijgen. Voor hen levert het uitzenden of vastleggen van auteursrechtelijk beschermd werk geen eigen auteursrecht op. Toch leveren hun inspanningen wel enige vorm van bescherming op. Het naburig recht van omroeporganisaties verleent hen ten aanzien van hun uitzendingen de exclusieve exploitatierechten. De omroeporganisaties hebben dus als enige het recht het uitzenden van hun programma's toe te staan en er moet om toestemming gevraagd worden wanneer anderen een uitzending willen verspreiden, ook als dit gratis gebeurt.

Ook het maken van reproducties van een uitzending is, zonder toestemming, niet toegestaan, tenzij er een uitzondering van toepassing is.

Zo moet toestemming worden gevraagd aan omroeporganisaties voor het beschikbaar maken van een uitzending via het internet.

Welke rechten krijgen dergelijke personen dan?

De uitvoerende kunstenaars, producenten en de omroeporganisaties krijgen alle drie een exclusief **reproductierecht** en een exclusief **distributierecht** dat vergelijkbaar is met dat van de auteur, alsmede het recht om te beslissen over de **mededeling aan het publiek** (met inbegrip van beschikbaarstelling "on demand"). Bovendien genieten zowel de uitvoerende kunstenaars als de producenten een **verhuur- of uitleenrecht** (dat echter niet voor de omroepen geldt).

Het is wel belangrijk om te onthouden dat die rechten enkel gelden voor de specifieke prestaties of bijdragen die de uitvoerders, producers of omroepen respectievelijk hebben geleverd: ze kunnen geen zeggenschap uitoefenen over de delen van het werk die niet "van hen" zijn.

Zo zal Adele enkel kunnen verhinderen dat anderen haar stemopname voor het nummer "*Make You Feel My Love*" gebruiken. Aangezien zij de tekst of melodie niet zelf heeft geschreven, zal zij zich echter niet kunnen verzetten tegen het gebruik daarvan door een andere artiest. Alleen de echte auteur, zijnde Bob Dylan, heeft dat recht.

Aangezien uitvoerende artiesten (bv. muzikanten) zelf ook in de eerste plaats een artistieke (eerder dan een financiële) bijdrage leveren, zullen zij ook bepaalde **morele rechten** genieten. Dat is niet het geval voor de producenten of omroeporganisaties.

Ten slotte geldt er voor bepaalde uitvoerende artiesten ook een **specifieke regeling**: behoudens bewijs van het tegendeel, worden zij geacht aan de producent hun recht van audiovisuele exploitatie af te staan. De producent zal de prestatie van de uitvoerder kunnen exploiteren (met inbegrip van het ondertitelen en de nasynchronisatie), zonder dat ze daarvoor diens expliciete toestemming nodig hebben. De uitvoerende kunstenaars ontvangen hier uiteraard wel een "billijke" vergoeding voor.

Een acteur die meespeelt in een kortfilm, zal achteraf niet kunnen verhinderen dat de producent het werk op een filmfestival laat vertonen, of het werk “verkoopt” aan een distributeur die het vervolgens op dvd uitbrengt. Hetzelfde geldt wanneer de producent toestemming verleent om een deel van de film te gebruiken in een sketchprogramma op televisie. Slechts wanneer in het contract van de acteur uitdrukkelijk is bepaald dat hij zijn rechten *niet* afstaat, zal hij nog enige beslissingsbevoegdheid hebben m.b.t. zijn performance.

Het portretrecht

Wat is het portretrecht oftewel het recht op afbeelding?

We bespreken hier ook nog kort het zogenaamde “portretrecht” of het “recht op afbeelding”. Van dat recht wordt ook melding gemaakt in de Auteurswet: wanneer een portret een auteursrechtelijk beschermd werk is, moet de auteur rekening houden met de rechten van de afgebeelde persoon. Het portretrecht heeft echter een veel ruimer toepassingsgebied: ongeacht of het om een auteursrechtelijk beschermd portret gaat of niet, heeft iedereen het recht op zijn of haar afbeelding.

Je zou eigenlijk kunnen zeggen dat het portretrecht een soort van **exclusief recht op je eigen beeltenis** is. Daarmee bedoelen we dat anderen een persoon niet in beeld mogen brengen zonder diens uitdrukkelijke toestemming. Die regel geldt niet alleen voor fotografen of cameraploegen, maar ook voor schilders, beeldhouwers of andere grafische kunstenaars die een bestaande persoon willen afbeelden.

Als je een foto wilt nemen van een bepaalde persoon, of je wilt hem of haar filmen, dan zal je daarvoor in principe vooraf toelating moeten krijgen van die persoon. Weigert hij of zij, dan zal je fotosessie, video-opname, ... niet kunnen doorgaan.

De afbeelding (in de ruime zin) zal dus niet tot stand kunnen komen zonder de toelating van de afgebeelde persoon. Maar dat is nog niet alles: je mag bestaande afbeeldingen in principe ook niet (her-)gebruiken zonder de toestemming van de afgebeelde persoon. Het is belangrijk om te onthouden dat de toestemming om de afbeelding te maken nog niet wil zeggen dat je ook toestemming hebt om de afbeelding te gebruiken.

Zo mag je in principe geen Facebookfoto's van private personen gebruiken op je eigen blog. Ook al heeft een dergelijke blog geen commercieel doel, toch zal je steeds de toestemming van de afgebeelde persoon nodig hebben.

Daarnaast kan de schending van het recht op afbeelding (door het gebruik van een bepaalde foto zonder toestemming van de afgebeelde persoon) in sommige gevallen ook een schending van de **eer of goede naam** of een schending van het recht op **privacy** met zich meebrengen.

Is dat recht er voor iedereen?

Ja, in principe heeft iedereen het recht om anderen te verbieden afbeeldingen van hem/haar te maken of te gebruiken. Nochtans moeten we een belangrijke nuance in het oog houden: voor **publieke personen** gelden andere regels. Bekende politici, muzikanten, acteurs, atleten of andere beroemdheden moeten in zekere mate dulden dat er foto's of video's van hen worden gemaakt en dat die ook worden verspreid. Hetzelfde geldt voor “tijdelijk publieke personen” (mensen die gedurende een korte periode in de schijnwerpers staan) zoals reality-sterren, verdachten in een strafzaak of personen die strafrechtelijk veroordeeld zijn.

Maar ook die uitzonderingsregel voor publieke personen kent zijn grenzen. Zo is nog altijd toelating vereist voor het commercieel gebruik van afbeeldingen, en mag er geen inbreuk worden gemaakt op het privéleven van de publieke persoon.

Het feit dat Kim Clijsters moet gedogen dat journalisten tijdens een tennismatch foto's van haar nemen, wil nog niet zeggen dat ondernemingen die afbeelding zouden mogen gebruiken op T-shirts of posters. En hoewel Caroline van Monaco een bekende royal is, mogen magazines niet zomaar intieme vakantiefoto's van haar publiceren.

Een interessante case is daarnaast het gebruik door de *Krant van West-Vlaanderen* van de Facebookfoto's van een scoutsleidster die omkwam bij een verkeersongeval. De regionale krant publiceerde zowel een foto van de persoonlijke profielpagina van het meisje die voor iedereen toegankelijk was, als een foto die van een gesloten pagina afkomstig was maar waartoe de betrokken journalist toevallig toch toegang had verkregen. De rechtbank had geen probleem met de publicatie van de eerste foto, stellende dat het meisje lokaal als een publiek persoon werd gezien wegens haar rol in het verenigingsleven. De publicatie van de andere foto kon volgens de rechtbank echter niet door de beugel, aangezien die foto niet publiek toegankelijk was. Bijgevolg lijkt de geoorlooftheid van de publicatie af te hangen van de publieke beschikbaarheid van de foto (ten minste wanneer het om publieke personen gaat).

Tegelijkertijd geldt er ook een bijzondere regeling voor **menigtes**: als je een foto neemt of filmt op een openbare plaats, is het niet haalbaar om aan alle daar aanwezige personen toestemming te vragen. Slechts wanneer een bepaalde persoon duidelijk centraal staat in de afbeelding of het filmfragment, zal je diens toestemming moeten vragen.

Naar de rechtbank?

Wanneer iemand inbreuk pleegt op jouw auteursrechten, kun je naar de rechtbank stappen en de “**staking**” van de inbreuk vragen: de inbreukmaker zal dan alles in het werk moeten stellen om de onwettige toestand te doen ophouden.

De rechter kan ook bevelen dat inbreukmakende goederen uit de handel worden genomen (een zogenaamde recall).

Indien iemand bijvoorbeeld een door jou gemaakt filmpje, zonder jouw toestemming, op zijn of haar website heeft geplaatst, dan dient diegene het filmpje direct van zijn site te halen als de rechter dat beslist.

De inbreukmaker zal daarnaast aansprakelijk zijn voor de (morele/materiële) **schade** die jij hebt geleden ten gevolge van zijn onrechtmatige handelingen.

De bovenstaande remedies zijn van burgerrechtelijke aard. Daarnaast kunnen bepaalde auteursrechtelijke inbreuken ook beteugeld worden door middel van **strafrechtelijke** sancties.

Wanneer een inbreuk op “kwaadwillige” of “bedrieglijke” wijze geschiedt, kan er sprake zijn van **het misdrijf van namaking**. Ook personen die zelf geen goederen namaken, maar ze enkel “verhandelen” met een commercieel doel (verhuren, verkopen, in voorraad hebben met het oog op verhuur of verkoop, of in België invoeren), maken zich schuldig aan het misdrijf van namaking, op voorwaarde dat ze weten dat de goederen zijn nagemaakt.

Het verschil met de burgerrechtelijke vervolging is de zwaarte van de sancties: daar waar een “gewone” inbreukmaker in principe enkel de geleden schade zal moeten vergoeden, kan een strafrechtelijke veroordeling een **gevangenisstraf** van drie maanden tot drie jaar en/of een **geldboete** van 100 tot 100000 euro met zich meebrengen.

Conclusie

Stappenplan

Het gebruik van auteursrechtelijk beschermd werk

Je wilt een foto, filmpje, afbeelding, illustratie, tekst of foto (een “werk”) gebruiken voor bijvoorbeeld een werkstuk of je eigen blog of website. Hoe ga je dan te werk?

Stap 1: Beschermd werk?

Eerst moet je erachter zien te komen of het werk dat je wilt gebruiken auteursrechtelijk beschermd is. Hoe kom je daar achter?

- Kijk eerst of er op of bij het werk een **copyright notice** © vermeld staat.
- Het kan ook zijn dat er bij het werk of op de website waar je het werk hebt gevonden staat “**Alle rechten voorbehouden**”.

Tref je een copyright notice aan of staat er inderdaad “*Alle rechten voorbehouden*” bij het werk vermeld, dan is dat een sterke indicatie dat het om auteursrechtelijk beschermd werk gaat.

Daarnaast kun je kijken in de online databanken / repertoires van de beheersvennootschappen (vb. <https://www.sabam.be/pls/apex/f?p=113:1:0>).

→ Ga door naar Stap 2.

Staat er geen copyright notice en ook niet de tekst “*Alle rechten voorbehouden*”? Dan betekent dat nog niet dat het werk niet auteursrechtelijk beschermd is. Het is immers niet verplicht op je werk aan te geven dat het een beschermd werk is. Houd altijd in je achterhoofd dat het **meeste materiaal** (online én offline) **auteursrechtelijk beschermd is** en je dus voor het gebruik daarvan toestemming moet krijgen van de auteur.

→ Ga door naar Stap 2.

Let op: het is ook mogelijk dat een auteur een Creative Commons-licentie heeft gekoppeld aan zijn of haar auteursrechtelijk beschermd werk. Dit betekent dat je voor bepaalde handelingen die de auteur heeft aangegeven geen toestemming dient te vragen. Je moet wel altijd de naam vermelden als je het werk gebruikt. Je kan een CC-licentie herkennen aan het logo:

Meer informatie over zie onder: *Creative Commons*.

Bovendien zijn er ook een aantal situaties waarin een uitzondering is voorzien op het exclusief recht van een auteur. In deze situaties hoef je geen toestemming te vragen van de auteur (maar moet je in bepaalde gevallen wel een vergoeding betalen voor het gebruik). Meer informatie over de uitzonderingen die voorzien zijn kan je vinden in de tutorial op de website mediawijs.be (Dossier Auteursrechten).

Stap 2: Toestemming vragen aan de auteur

Heb je vastgesteld dat het werk waar je gebruik van wil maken auteursrechtelijk beschermd is, dan dien je **toestemming te vragen én te krijgen van de auteur** (of van zijn/haar beheersvennootschap) voordat je er gebruik van mag maken. In sommige gevallen moet je dan een **vergoeding** aan de auteur betalen voor het gebruik van zijn werk.

Gaat het om **muziek**, een **documentaire** of **foto** waar je gebruik van wilt maken? Ga dan naar de website van SABAM om te checken of het werk waar je gebruik van wilt maken in hun database staat of stuur een mailtje naar andere collectieve beheersvennootschappen, zoals deAuteurs. In dat geval moet je namelijk niet de toestemming aan de auteur zelf vragen, maar bij de beheersvennootschap.

Voor het gebruik van **foto's** of andere grafische werken is het raadzaam (ook) de website van **SOFAM** te raadplegen, het kan namelijk ook zijn dat de auteur bij deze collectieve beheersvennootschap is aangesloten.

Toestemming vragen hoeft niet per officiële brief, dit kan ook **per e-mail**. Gaat het om een foto, illustratie of filmpje dat je hebt gevonden op internet? Dan is vaak makkelijk een (e-mail)adres te vinden. Weet je niet precies wie de auteur is van het werk? Probeer dan eerst een e-mail te sturen naar de website waar je de afbeelding op gevonden hebt.

Krijg je geen reactie? Dan betekent dat dat je geen gebruik mag maken van het werk. Je hebt uitdrukkelijke toestemming nodig van de auteur.

Stap 3: Toestemming vragen niet mogelijk?

Het werk dat je wilt gebruiken is auteursrechtelijk beschermd, maar je kan geen toestemming aan de auteur vragen, bijvoorbeeld omdat je niet hebt kunnen achterhalen wie dat is?

In principe **mag je het werk dan niet gebruiken**, je hebt immers uitdrukkelijke toestemming nodig van de auteur.

Maar, soms is er toch een mogelijkheid een werk te gebruiken ondanks dat je de auteur niet hebt kunnen opsporen. Zo biedt **Stichting FotoAnoniem** gebruikers, die een fotograaf niet hebben kunnen traceren, de mogelijkheid om de foto toch te gebruiken. Hiervoor hebben zij een speciale procedure ontwikkeld die je moet doorlopen.

Stap 4: Toestemming, en dan?

Heb je toestemming van de auteur gekregen voor het gebruik van zijn werk? Dan mag je het werk gaan gebruiken. Houd echter wel in gedachte dat je alleen die **handelingen** mag verrichten **waarvoor je** van de auteur **toestemming hebt gekregen**. Heb je bijvoorbeeld aangegeven dat je zijn werk alleen voor niet-commerciële doeleinden wilt gebruiken, dan mag je het werk niet voor commerciële doeleinden gebruiken (nu of in de toekomst). Denk dus voordat je toestemming vraagt goed na voor welk gebruik je precies toestemming wilt.

YouTube

Je kan besluiten een werk op YouTube te plaatsen. Hoe voorkom je dat wat je op YouTube hebt geplaatst door YouTube wordt verwijderd? YouTube bemiddelt niet bij geschillen over auteursrecht. Wanneer YouTube een verwijderingsverzoek ontvangt, waarin wordt aangegeven dat en waarom de betreffende video inbreuk zou maken op het auteursrecht, dan zal YouTube de video verwijderen. Hier kan je wel een tegenvordering tegen instellen, maar dan is je video al verwijderd. Wil je geen enkel risico lopen, zorg er dan voor dat je alleen content op het platform plaatst die je zelf hebt gecreëerd. Plaats je toch een video online waarin je content van iemand anders hebt gebruikt, zorg er dan voor dat je bij de tegenvordering kan aantonen dat je effectief de toestemming van de auteur hebt verkregen.

Meer weten?

Wet betreffende het auteursrecht en de naburige rechten, te consulteren op http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&table_name=wet&cn=1994063035

D. Voorhoof en K. Van der Perre, Handboek Auteursrecht, Gent, Academia Press, 2012.

Sabam: <http://www.sabam.be>

SOFAM: <http://www.sofam.be>

deAuteurs: <http://www.deauteurs.be>

Disclaimer

Deze tutorial is op zorgvuldige wijze samengesteld. Het is een dynamisch document dat wordt aangepast op het moment dat er een wijziging in wetgeving dan wel rechtspraak plaatsvindt. In dat kader is het van belang op te merken dat op korte termijn een nieuwe auteurswet in werking zal treden, die ook veranderingen voor dit document met zich zal brengen. Zodra deze wet van kracht is, zal deze tutorial daaraan worden aangepast.

mediawijs.be
KENNISCENTRUM MEDIAWIJSHEID

 iMinds
MEDIA